

Nr 362.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående dyrtidstillägg åt den Hjertbergska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels medgiva, att till den Hjertbergska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien må för år 1920 av statsmedel utgå dyrtidstillägg enligt de grunder, som äro eller kunna vara gällande för dyrtidstillägg under år 1920 åt övriga antikvarier vid akademien;

dels ock för detta ändamål anvisa på *tilläggsstat* för år 1920 ett förslagsanslag av 4,968 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden: PETERSSON,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 UNDÉN,
 THORSSON,
 HOLMQUIST,
 OLSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde:

Dyrtidstill-
lägg åt den
Hjertbergska
antikvarien
vid vitterhets-
akademien.

Vid anmälan den 7 januari 1920 av regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 åttonde huvudtitel hemställde jag under punkten 18, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående dyrtidstillägg åt den Hjertbergska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, för ändamålet beräkna på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag av 4,324 kronor. Denna min hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen, och anhåller jag nu att få återupptaga frågan.

Genom testamente den 15 oktober 1881 förordnade protokollsekreteraren Ernst Gustaf Hjertberg, att efter hans död all hans egendom under vissa villkor skulle tillfalla vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien att användas till förmån för de under akademiens vård ställda myntkabinettet och statens historiska museum, på sätt akademien själv funne

gott bestämma. Sedan Hjertberg år 1888 avlidit, anmälde akademien den 10 januari 1893, att akademien, i överensstämmelse med testators i livstiden uttalade önskan, av donationens räntemedel, vilka då utgjorde minst 6,700 kronor, anslagit en summa av 4,000 kronor att årligen utgå såsom avlöning åt en Hjertbergsk amanuens med lika skyldigheter, som Kungl. Maj:t genom instruktion den 17 oktober 1890 föreskrivit för de å akademien stat uppförda ordinarie amanuenserna. I samma skrivelse hemställde akademien, att då Hjertberg i livstiden uttalat den önskan, att den amanuens, som på grund av hans donation till akademien kunde tillsättas, skulle bliva likställd med akademien dåvarande två ordinarie amanuenser, ifrågavarande amanuens måtte utnämnas av Kungl. Maj:t på akademien förslag ävensom att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska, att åt ifrågavarande amanuens måtte beredas rätt till pension å allmänna indragningsstaten. Enligt kungl. brev den 17 november 1893 beslöts därefter, att ifrågavarande amanuensbefattning skulle, på akademien förslag, av Kungl. Maj:t tillsättas, dock med förbehåll att innehavaren av samma befattning icke skulle äga rättighet att utfå avlöningsmedel från andra tillgångar än avkastningen av de Hjertbergska donationsmedlen. Däremot fann Kungl. Maj:t framställningen om beredande av pensionsrätt åt bemålde amanuens för det dåvarande icke föranleda någon åtgärd.

Genom fullmakt den 8 december 1893 utnämndes sedermera filosofie doktorn P. E. C. Ekhoft att vara Hjertbergsk amanuens hos akademien, varvid i fullmakten intogs nyssnämnda förbehåll.

I den för vitterhetsakademien fastställda nya avlöningsstaten av den 11 juni 1909 omförmåles den Hjertbergsk amanuensen icke i vidare mån än att i densamma föreskrives, att han i och med den nya lönestatens ikraftträdande från och med år 1910 skulle benämnas Hjertbergsk antikvarie. Från och med början av samma år uppbar ifrågavarande befattningshavare enahanda avlöningsförmåner som de å akademien stat uppförda antikvarierna.

Jämlikt kungl. kungörelse den 10 oktober 1909 angående ändring i vissa delar av instruktionen för riksantikvarien och vitterhetsakademien tjänstemän den 17 oktober 1890 äger var och en av de hos akademien anställda antikvarierna såsom avdelningsföreståndare närmaste vård om viss del av samlingarna på det sätt att:

två av de på stat uppförda antikvarierna äro avdelningsföreståndare för de delar av statens historiska museum, som omfatta hednatiden,

den tredje för den del av museet, som omfattar medeltiden och nyare tid,

samt den Hjertbergsk antikvarien för kungl. myntkabinettet.

Likställigheten mellan den Hjertbergska antikvarien och de övriga å stat uppförda antikvariefattningarna utsträcktes vidare därhän, att genom beslut av 1913 års riksdag pensionsrätt bereddes ifrågavarande befattningshavare i likhet med akademiens övriga motsvarande tjänstemän. Riksdagen biföll nämligen sagda år en av Kungl. Maj:t gjord framställning, vilken gick ut på att den Hjertbergska antikvarien skulle äga samma rätt till pension från staten, som tillkomme övriga vid akademien anställda antikvarier, samt att alltså bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 skulle i tillämpliga delar gälla för nu ifrågavarande antikvarietjänst, med iakttagande att pensionsunderlaget skulle anses utgöra samma belopp som för annan antikvarie vid akademien, därvid ålderstillägg icke finge vid pensionsunderlagets bestämmande beräknas, med mindre innehavaren av ifrågavarande tjänst fullgjort de för annan antikvarie vid akademien i sådant avseende föreskrivna villkoren.

Efter det sedermera Ekhoff erhållit avsked från befattningen, utnämndes genom beslut den 21 maj 1915 filosofie doktorn B. Schnittger att vara Hjertbergsk antikvarie hos akademien, med rätt att åtnjuta den lön och de övriga förmåner, som åtfölja denna beställning.

I skrivelse den 2 september 1919 har nu vitterhetsakademien anhållit om förslag till riksdagen, att såväl tillfällig löneförbättring som dyrtidstillägg finge från och med 1920 års början utbetalas av statsmedel.

Akademien har till stöd härför anfört följande:

Under en lång följd av år har vitterhetsakademien sett sig vara i stånd att genom donationsmedel fylla en del krav av så allmännyttig karaktär att, om ifrågavarande medel ej stått till akademiens förfogande, staten själv skulle hava varit nödsakad att därför anslå nödiga medel. Särskilt har detta gällt de Hjertbergska donationsmedlen, vilka enligt testators bestämmelser skola användas till förmån för under akademiens vård ställda myntkabinettet och statens historiska museum, på sätt akademien själv finner gott bestämma.

Enligt testators önskan anvisades 4.000 kronor — en tredjedel av årsavkastningen — till en vid myntkabinettet anställd Hjertbergsk amanuens, som skulle utnämnas av Kungl. Maj:t och vara likställd med de av staten avlönade amanuenserna.

Sedan dessa på Kungl. Maj:ts av 1909 års riksdag godkända förslag fått titeln antikvarier och högre avlöning, blev även den Hjertbergska tjänstemannen antikvarie med en avlöning av 5.800 kronor, jämte rätt till ålderstillägg. Nämda riksdag fastställde dessutom en från och med 1910 års början i kraft trädande organisation av statens historiska museum och myntkabinettet, enligt vilken det senare, liksom var och en av det föras tre avdelningar, skulle under riksantikvariens ledning skötas av en avdelningsföreståndare.

För genomförandet av denna organisation blev den Hjertbergska antikvarien avdelningsföreståndare för myntkabinettet, och när de övriga antikvarierna under kriget fingo dyrtidstillägg samt år 1919 en tillfällig löneförbättring av 1,000 kronor,

erhöll även den Hjertbergiska antikvarien samma förmåner. Alltsedan början av år 1893 har sålunda akademien med den Hjertbergiska donationens medel avlönat innehavaren av en viktig tjänst, vilken staten, om så ej varit fallet, nödgats avlöna. Det belopp, som staten härigenom inbesparat, uppgår vid 1919 års slut till närmare 140.000 kronor, vilken summa, i och för sig stor, visar sig vara så mycket mer betydande, om man besinnar, att fondens hela årsavkastning, sedan en i testamentet bestämd livränta utbetalats, uppgår till endast omkring 11,000 kronor.

År 1920, då den nuvarande innehavaren blir berättigad till ålderstillägg, komma hans avlöningsförmåner, inberäknat dyrtidstillägg, att uppgå till omkring 11,800 kronor.

Men härigenom har icke endast den Hjertbergiska donationens användning blivit en helt annan än den, som testator avsett, utan akademien skulle, för att kunna utbetala antikvariens avlöning, nödgas på ett högst betänkligt sätt årligen minska kapitalet.

Akademien, som icke är berättigad att göra vare sig det ena eller det andra, måste därför vända sig till Kungl. Maj:t med en hemställan, det frågan genom Kungl. Maj:ts bemedling måtte ordnas på ett staten värdigt och med testators avsikter mera överensstämmande sätt, så att icke mer än den ursprungliga antikvarieavlöningen jämte ålderstillägg — vilka tillsammans uppgå till hälften av donationens årsavkastning — måtte behöva av donationen bestridas.

Akademien anser sig hava så mycket större skäl till en sådan framställning, som riksdagen år 1913 enligt Kungl. Maj:ts förslag och på just de grunder, som nu anförts, medgav, att pension åt f. d. Hjertbergsk antikvarie finge utgå av statsmedel.

På grund av remiss har statskontoret den 27 september 1919 avgivit yttrande i ärendet och därvid på grund av vad i ärendet blivit anfört funnit sig böra förorda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* medgiva, att den Hjertbergiska antikvarien måtte för år 1920 erhålla tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg efter enahanda grunder, som kunde varda fastställda beträffande dylika lönetillägg åt de antikvarier, vilkas avlöning utginge av statsmedel, *dels* förklara, att den tillfälliga löneförbättringen och dyrtidstillägget åt den Hjertbergiska antikvarien skulle utgå av de respektive anslag, från vilka tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg för år 1920 åt förenämnda statsmedelsavlönade antikvarier komme att utgå.

Det tillkommer mig nu endast att beröra spörsmålet om dyrtidstillägg åt den Hjertbergiska antikvarien, enär frågan om tillfällig löneförbättring åt samme befattningshavare blivit i annat sammanhang underställd Kungl. Maj:ts prövning.

Departementschefen.

Dessa båda frågor äro emellertid i princip nära sammanhängande, enär syftemålet i båda fallen är att med statsmedel tillgodose en befattningshavare, vilken visserligen avlönas medelst enskilda donationsmedel, men vars avlöning, i händelse dessa donationsmedel ej varit till finnandes,

staten uppenbarligen fått bestrida. Jag tillåter mig därför erinra om vad löneregleringskommittén anförde, då kommittén till prövning förehade frågan om tillfällig löneförbättring åt den Hjertbergska antikvarien. Kommittén yttrade:

Med hänsyn till de vid olika tillfällen inom riksdagen till uttryck komna principiella betänkligheterna emot att i anslagsväg ingripa för att uppbjälpa avlöningarna vid tjänster, som tillkommit i donationsväg och vid vilkas inrättande riksdagen således icke haft tillfälle att efter prövning göra sin mening gällande, hade inom kommittén uppstått stor tvekan att biträda vitterhetsakademiens ifrågavarande förslag, i vad det avsåge den Hjertbergska antikvariens inbegripande i den allmänna tillfälliga löneförbättringen.

Då emellertid, såsom akademien ock antytt, vid fastställandet av den gällande organisationen av statens historiska museum och myntkabinetet det räknats med ifrågavarande antikvarietjänst samt riksdagen därefter på sätt och vis tagit sig befattningen an genom att förena pensionsrätt med densamma, hade kommittén likväl ansett sig böra tillstyrka bifall till akademiens framställning, så vitt den nu vore i fråga, och föresloge alltså, att löneförbättring för år 1920 måtte medgivas den Hjertbergska antikvarien enligt samma grunder som de övriga antikvarierna hos vitterhetsakademien.

I anledning härav uttalade statsrådet och chefen för finansdepartementet — vid anmälan den 13 februari 1920 av frågan om tillfällig löneförbättring under år 1920 åt viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. — att även han funne det vara med billigheten överensstämmande, att den Hjertbergska antikvarien, i likhet med de övriga antikvarierna hos vitterhetsakademien, komme i åtnjutande av tillfällig löneförbättring för år 1920, samt tillstyrkte, att sådan löneförbättring måtte beredas honom enligt samma grunder som för övriga antikvarier.

Den principiella sidan av föreliggande fråga torde sålunda få anses vederbörligen utredd, och jag instämmer till fullo i vad härutinnan gjorts gällande. Jag vill nu endast ytterligare betona, att den donation, varom nu är tal, ingalunda avser att fylla ett mera speciellt ändamål, vilket ej med nödvändighet kräft statens mellankomst. Det är tvärtom fråga om en befattning, vilken har för sin tillkomst att tacka en donation, som här trätt i statens ställe och fyllt ett behov, vars tillgodoseende otvivelaktigt i annat fall måst falla på statsverket. Såsom löneregleringskommittén alldeles riktigt erinrat, har denna omständighet också till fullo fått sitt uttryck i nu gällande organisationsplan för statens historiska museum och myntkabinetet. Jag anser sålunda det vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att den Hjertbergska antikvarien av statsmedel tillerkännes ej endast tillfällig löneförbättring utan, varom nu är fråga, jämväl dyrtidstillägg för år 1920 enligt samma grunder, som gälla för övriga antikvarier vid vitterhetsakademien.

Betraktar jag sedan den mera reella sidan av saken, vill jag erinra, hurusom de Hjertbergska donationsmedlen, genom att även svara för dyrtidstillägg åt ifrågavarande befattningshavare, blivit tagna så starkt i anspråk, att nu intet återstår till bestridande av andra utgifter, vilka enligt testators avsikt böra gäldas av donationsmedlen. Jag har från riksantikvarien införskaffat en tablå över den Hjertbergska donationsfondens ställning år 1914 och år 1919, vilken i förenämnda hänseende synes mig synnerligen belysande; denna tablå ter sig på följande sätt:

Hjertbergska donationsfonden åren 1914 och 1919.

Influtet år 1914:

Behållning	kronor	900: —
Räntor under året	»	11,940: —
		<hr/>
	Kronor	12,840: —

Utgivet år 1914:

Livräntor	kronor	1,700: —
Hjertbergska antikvarien	»	5,800: —
Arvoden för extra tjänstgöring i museet	»	1,411: —
Arkeologundersökningar, fotografier och avbildningar av kyrkor m. m.	»	2,108: —
Tryckning av »Skånes dopfuntar»	»	1,319: —
Riksbanken, förvaringsavgift m. m.	»	287: —
		<hr/>
	Kronor	12,625: —

Influtet år 1919:

Räntor m. m.	kronor	12,600: —
		<hr/>
	Kronor	12,600: —

Utgivet år 1919:

Livränta	kronor	1,200: —
Hjertbergska antikvarien	»	11,216: —
Diverse utgifter	»	180: —
		<hr/>
	Kronor	12,596: —

Av denna tablå framgår, hurusom vitterhetsakademien i syfte att behörigen tillgodose ifrågavarande antikvaries lönebehov måst inskränka sådana utgifter, som tillförene utgått ur denna fond; med all sannolikhet hava dock dessa utgifter icke därmed fått anstå utan i en eller annan form återfallit på statsverket, och uppenbarligen måste akademien fortfarande anlita statens medel, därest den Hjertbergska donationen skulle helt tagas i anspråk för avlöning åt antikvarien och ej möjliggöra andra utgifter i donationens

syfte. Någon besparing för statsverket skulle alltså enligt min mening näppeligen vara att vinna genom att fränkänna den Hjertbergska antikvarien dyrtidstillägg direkt ur statsmedel. Jämväl från denna synpunkt synes mig akademiens förslag förtjänt av bifall.

Med tillämpning av dels de intill den 1 juli 1920 gällande grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, dels de från och med nämnda dag föreslagna motsvarande grunder skulle till dyrtidstillägg åt den Hjertbergska antikvarien fordras ett belopp av 4,968 kronor, vilket torde såsom förslagsanslag böra utgå å tilläggsstat för år 1920. För ändamålet är, såsom jag i början av mitt anförande erinrade, å nämnda tilläggsstat beräknat ett belopp av 4,324 kronor. Skillnaden mellan det sålunda beräknade och nu ifrågasatta beloppet för dyrtidstillägget uppgår följaktligen till 644 kronor. För täckande av denna ökning i anslagsbehovet möter givetvis ur budgetssynpunkt ej hinder.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att till den Hjertbergska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien må för år 1920 av statsmedel utgå dyrtidstillägg enligt de grunder, som äro eller kunna varda gällande för dyrtidstillägg under år 1920 åt övriga antikvarier vid akademien;

dels ock för detta ändamål anvisa på *tilläggsstat* för år 1920 ett förslagsanslag av 4,968 kronor.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen gilla samt förordnade, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.